

МОРЕ І СУЧАСНІ МЕДІА

УДК 070.48(47762-21)(045)

Вялкова І.О.,
аспірантка,
Маріупольський державний
гуманітарний університет

ГАЗЕТА “АЗОВСКИЙ МОРЯК”: ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ ТА ЖАНРОВИЙ АСПЕКТ

Маріуполь сьогодні є провідним центром металургії та машинобудування в Україні, великим морським торговим портом, приморським курортом, центром грецької культури. Все це сприяє швидкому розвитку інформаційного простору міста. У Маріуполі постійно працюють 12 радіостанцій та 3 місцеві телеканали, існує інформаційне агентство “Надо.ua” (www.nado.ua). Але за кількістю переважають все ж таки друковані видання. За даними Управління у справах преси та інформації Донецької облдержадміністрації, “станом на 01.04.2010. у Донецькій області зареєстровано 1268 друкованих засобів масової інформації місцевої сфери розповсюдження” [7]. Серед зареєстрованих видань 143 мають редакцію в Маріуполі.

Існування в місті Азовського морського пароплавства сприяло розвитку засобів масової інформації для моряків. За різних часів в місті видавався літературно-художній журнал “Азовский морской альманах”, журнал для дозвілля “Моряна” та ін. Але найбільш тривалим було існування газети “Азовский моряк”. Газета видавалася з 1929 року (з невеликою перервою під час війни), а в 2008 році припинила своє існування. Це було щотижневє інформаційне видання, розраховане на широку читацьку аудиторію, яку здебільшого складали працівники Азовського морського пароплавства та їхні родини. Цим пояснюється тематична спрямованість газети, в якій переважають матеріали, так би мовити, морської тематики: висвітлення діяльності підприємства “Азовське морське пароплавство”, розповіді про маріупольських моряків та ін.

Вивчення сучасної регіональної преси вважається **актуальним** для сьогодення, коли триває процес так званої регіоналізації медіа: “<...> тенденція до регіоналізації не тільки особливість розвитку вітчизняних ЗМІ на сучасному етапі – це світова тенденція <...>” [3, 3]. Преса регіонів вивчається здебільшого з позицій якогось одного аспекту: чи то спортивна, чи то релігійна та ін. Більше уваги приділяється історії преси минулих часів, особливо першій половині ХХ століття. Але ж не треба забувати і про історію сучасної преси, яку треба писати вже сьогодні. “Бібліографування української періодики – одне із найскладніших і водночас найактуальніших завдань української бібліографії <...>” [5, 33].

Головна проблема полягає в тому, що маріупольська преса ще не ставала предметом системного аналізу для науковців. Деякі згадки про маріупольські

видання початку ХХ століття знаходимо в навчальному посібнику “Історія української журналістики (1917–1997)” Володимира Михайловича Владимірова [2].

Мета цієї статті полягає в здійсненні проблемно-тематичного та жанрового аналізу публікацій в газеті “Азовский моряк” з часів Незалежності України до припинення існування газети (1991–2008 рр.).

Увесь цей час редактором газети був А.В.Кобиляцький. Провідними журналістами, яким належить більшість публікацій у газеті в ці роки, були С. Кутняков та З. Максименко.

Засновником виступав трудовий колектив Азовського морського пароплавства (згодом орендне підприємство “Азовське морське пароплавство”, а пізніше товариство з обмеженою відповідальністю “Торгівельний флот Донбаса”).

Згідно з цими змінами газета проходила перереєстрацію (1991 рік – реєстраційне свідоцтво № 269, видане Донецьким облуправлінням по печаті 1.10.1991р.; 2003 рік – реєстраційне свідоцтво ДЦ № 1999, видане Управлінням у справах преси та інформації Донецької облдержадміністрації).

У 1991–1992 роках видання було чорно-білим, з 1993 року в кольорі друкується назва газети та деяких рубрик, а з 2003 року повноколірними стають перша й остання сторінки.

За період 1991–2008 рр. газета “Азовский моряк” користувалася трьома міськими друкарнями: спочатку – власна друкарня Азовського морського пароплавства, потім – друкарня “Новый мир”, а останніми роками – друкарня ЗАТ “Газета “Приазовский рабочий””.

Деякий час газета виходила двічі на тиждень (1991–1992 роки – по вівторках та суботах, 1993–2000 – по середах та суботах), а згодом стала щотижневою (з 2001 року виходила тільки по суботах).

Обсяг та формат видання періодично змінювалися. З 21 вересня 2002 р. до 30 серпня 2003 р. газета мала формат А4, увесь інший час з 1991 р. до 2008 р. – А3. Обсяг за різних часів коливався в межах одного-двох друкованих аркушів (з 2006 року видання постійно має обсяг два друковані аркуші, у період 1991–2005 рр. обсяг вимірювався одним друкованим аркушем, і тільки з 13 вересня до 4 жовтня 2003 року вийшло декілька номерів обсягом два друкованих аркуші).

З роками змінювався і тираж газети. Якщо на початку 90-х років він складав 8000 примірників, то на початку 2000-х років коливався між 800 та 2800 примірників. В.М. Владиміров зауважує, що зростання кількості видань в середині 1990-х років “супроводжувалося різким падінням тиражів – і не тільки окремих видань, а й сумарно по країні. Практично всі видання знаходилися у важкому економічному стані” [2].

Багато публікацій у самій газеті присвячено цій проблемі, витоки якої редакція бачила в складній економічній ситуації. Працівники пароплавства, не отримуючи зарплатні, мали змогу отримати певні товари в спеціальних магазинах або підписатися на газету (бажаючих було чимало). А підприємство не

перераховувало гроші на передплату, і газета таким чином втрачала читачів, а відповідно і тираж.

Газета “Азовский моряк” виходила тільки російською мовою. Вона не була суто місцевою, її отримували мешканці інших міст України та навіть Росії, про що свідчить листування з читачами на сторінках газети.

Наприкінці 1991 року видавався додаток до газети, який мав назву “Тюлька”, виходив раз на тиждень і мав гумористичне спрямування: *“<...> местами резковато, с перцем, так на то этот выпуск и называется юмористическим”* (Юзвович Б.М. “Тюлька” – не комом! // Азовский моряк. – 14.09.1991 г. – № 76 (6611). – С. 1).

Багато насичені усі номери газети фоторепортажами, фотонарисами, фотоетюдами. На фотографіях здебільшого представлені морські пейзажі, портрети, кораблі. Майже всі вони виконані Г.П.Топаловим – членом Національного союзу фотохудожників України, членом Національного союзу журналістів України, який нині є директором фотоагенства.

Газета “Азовский моряк” писала для тих і про тих, хто хоч якось був пов'язаний з морем, плавав на судах торговельного флоту чи працював у портах Азовсько-Чорноморського басейну. Адже “Азовский моряк” – газета морська, унікальна в тому сенсі, що це була єдина газета на Сході України подібного тематичного спрямування.

Так чи інакше усі публікації в газеті були пов'язані з морською тематикою. На її сторінках друкувалися нові Закони України з коментарями юристів, останні новини в Маріуполі, країні та за кордоном. Оскільки газета співпрацювала з багатьма морськими виданнями СНД, то вона друкувала новини з інших пароплавств та фірм судновласників. Міська, спортивна, кримінальна хроніка, історія світового та вітчизняного флоту, інформація для садоводів та любителів морських мандрів, дислокація судів Азовського морського пароплавства, повідомлення служби соціального розвитку, телепрограми, пізнавальні статті – все це можна було знайти в “Азовском моряке”.

Як вже зазначалося, на сторінках газети редакція листувалася з читачами. Під час підписної кампанії таких листів від читачів з'являлося найбільше. Друкувалися вони завжди на першій шпальті під рубрикою “Читатель – газета”, яка містила також відповідь редактора читачам. Листи здебільшого представляють собою відгуки на роботу редакції, аналіз журналістських матеріалів, висловлення побажань на майбутнє.

Цікаво, що редакція не соромилася друкувати поряд з позитивними відгуками й негативні: *“<...> сейчас моряк питается только слухами: непроверенными, недостоверными, какими угодно, только не информацией из первых рук”, “<...> в “Азовском моряке” печатаются в основном одни и те же внештатные корреспонденты, зачит мало разнообразия в стилях и темах”* (“Азовский моряк” – 92 // Азовский моряк. – 28.09.1991 г. – № 80 (6615). – С. 1).

Редакція пояснювала наявність подібних проблем відсутністю гонорарного фонду та невеликим обсягом редакційного колективу: “<...> редакционный коллектив за последнее время почти вдвое уменьшился”, “<...> газета пока не имеет гонорарного фонда” (“Азовский моряк” – 92. От редакции // Азовский моряк. – 28.09.1991 г. – № 80 (6615). – С. 1). Сучасні науковці дивляться на подібні проблеми з іншого боку: “Прикметна особливість трансформаційного складного часу “бум журналізму” є даниною цього часу. Значною мірою страждає професіоналізм, деформуються цінності <...>” [4, 248].

Але позитивні відгуки все ж таки переважають: “Маленькая, редко выходит, но приносит своеобразные вести, вызывает интерес” (Гайдраг М.Н. “АМ” – на сдачу // Азовский моряк. – 14.09.1991 г. – № 76 (6611). – С. 1), “В последнее время газета стала намного ближе к интересам моряков, их запросам и заботам. Ее охотно читают” (Максименко З. Весь “Мариуполь” подписался на “Азовский моряк” // Азовский моряк. – 21.09.1991 г. – № 78 (6613). – С. 1).

Висловлення побажань на майбутнє стосується найчастіше того, що бажають читачі бачити на сторінках газети: “больше материалов о деятельности профсоюза, профкома, плавсостава. Что он делает для моряков, какие проблемы решает” (Максименко З. Весь “Мариуполь” подписался на “Азовский моряк” // Азовский моряк. – 21.09.1991 г. – № 78 (6613). – С. 1).

У 2007 році у редакції з'являється електронна поштова скринька в мережі Інтернет, за допомогою якої спілкування з читачами стає більш насиченим (e-mail: Azovskiy.morjak@cfid.com.ua).

У суботньому номері завжди друкувалася програма телебачення. Остання сторінка газети подекуди вміщувала рекламні об'яви, які найчастіше знову таки стосувалися моряків (наприклад, реклама швидких курсів іноземної мови для моряків, навчальних закладів з підготовки моряків та ін.), а також вітання з приводу ювілею та співчуття з приводу смерті працівників Азовського морського пароплавства, репертуар театру, програму культурних заходів у місті на майбутній тиждень.

Єдиною постійною рубрикою в газеті з 1991 року є рубрика “Где наши суда”, яка 2000 року отримала іншу назву – “На разных широтах”. Розташована вона була завжди на останній сторінці. Тут друкувалася інформація щодо дислокації судів Азовського морського пароплавства.

Усі інші рубрики з'являлися в газеті без певної періодичності, раз від разу мали відмінні назви, зберігаючи певну тематичну спрямованість:

– “Спорт” / “На пути к Олимпу” – відомості щодо спортивних досягнень команд Азовського морського пароплавства, спортивні новини Маріуполя та України;

– “Гордость Азовья – ветераны” / “Судьбы людские” – публікації про ветеранів війни або ветеранів праці Азовського морського пароплавства;

– “Это любопытно” / “Это интересно” / “Полезно знать” / “В мире интересного” – короткі цікаві повідомлення, історичні факти з різних сфер, але переважно морської тематики;

- “Газета – читатель” / “Читатель – газета” – листування з читачами (листи читачів та відповідь редакції);
 - “Творчество наших читателей” / “Лирика” / “Литературная страничка” – літературно-художні твори читачів, переважно вірші;
 - “Возвращаясь к напечатанному” – нові відомості з теми, якої вже торкалися раніше;
 - “Мнение специалиста” / “Актуальное интервью” – коментар фахівця з певної проблеми (юриста, економіста та ін.);
 - “Социальная сфера” / “Социальные беды” / “Социальная жизнь” – питання соціального захисту працівників Азовського морського пароплавства, а також висвітлення соціальних проблем в місті;
 - “Вернуть забытые имена” – спогади мариупольських ветеранів Великої Вітчизняної війни, переважно у формі щоденників, які друкувалися здебільшого щороку до чергової річниці Дня Перемоги;
 - “Охрана окружающей среды” – висвітлення екологічних проблем Маріуполя та Азовського моря (наприклад, Архангельский И. Погибнет или возродится Азовское море? // Азовский моряк. – 14.01.1992 г. – № 4 (6642). – С. 2);
 - “Здоровье” / “Школа здоровья” / “Советы доктора” – матеріали валеологічної тематики, поради лікарів;
 - “Профсоюзная жизнь” – висвітлення діяльності профспілки Азовського морського пароплавства;
 - “Морская статистика” – статистичні данні, пов’язані з морем;
 - “Страничка огородника” / “Садоводу и огороднику” – корисні поради щодо ведення домашнього господарства;
 - “Страница истории” / “История флота” / “Из истории морского флота” – матеріали з історії світового та вітчизняного флоту;
 - “Экипаж о рейсе” / “Интервью после рейса” – спогади моряків, цікаві історії, враження після рейсу;
 - “Хроника забытых кораблекрушений” / “Катастрофы” – рубрика, близька за тематикою до рубрики “Страница истории”, але всі публікації присвячені виключно корабельним аваріям;
 - “Память” – матеріали, присвячені морякам, які не повернулися з рейсу через трагічну загибель;
 - “В учебных заведениях” / “Морское образование” – історія та сучасність вітчизняної та світової морської освіти;
 - “Морские традиции” – історія та тлумачення морських традицій, наприклад, свято Нептуна, прийняття присяги та ін.;
 - “Мореходы Азовья” / “Мореплаватели Азовья” – нариси про видатних мореплавців, чия професійна діяльність була пов’язана з Азовським морем.
- Не залишалася байдужою газета і до виходу нових періодичних видань морської тематики у Маріуполі, які також здійснювалися за підтримки Азовського

морського пароплавства. Друкувалися відгуки на літературно-художнє видання “Азовский морской альманах” (Макаров Т. Паруса “Азовского морского альманаха” // Азовский моряк. – 28.04.1999 г. – № 32. – С. 3) та журнал для дозвілля “Моряна” (Чеботков И. Ждем тебя, “Моряна”! // Азовский моряк. – 21.09.2002 г. – № 34 (7140). – С. 7).

Що стосується жанрової палітри газети “Азовский моряк”, то вона доволі різноманітна. Широко представлені публікації всіх трьох жанрових груп (якщо дотримуватися традиційної класифікації): інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні.

Вибір жанру журналістом безпосередньо був пов'язаний з тематичною спрямованістю рубрики, для якої готувався матеріал.

Інформаційні жанри, *“основною функцією яких є інформування, повідомлення первинних фактів без глибокого аналізу чи оцінних суджень”* [6, 38], представлені в наступних рубриках: “Спорт” / “На пути к Олимпу”, “Это любопытно” / “Это интересно” / “Полезно знать” / “В мире интересного”, “Здоровье” / “Школа здоровья” / “Советы доктора”, “Профсоюзная жизнь”, “Страничка огородника” / “Садоводу и огороднику”, “В учебных заведениях” / “Морское образование”, “Морские традиции” та ін.

Аналітичні жанри, які *“вирізняються ґрунтовною інтерпретацією життєвого матеріалу, висвітленням актуальних проблем сучасності з переважанням думок, оцінок, суджень, міркувань”* [6, 38], наявні в рубриках “Газета – читатель” / “Читатель – газета”, “Возвращаясь к напечатанному”, “Мнение специалиста” / “Актуальное интервью”, “Социальная сфера” / “Социальные беды” / “Социальная жизнь”, “Охрана окружающей среды”, “Морская статистика” та ін.

Художньо-публіцистичні жанри, *“особливістю яких є передусім художня образність, емоційна насиченість, глибина авторського узагальнення дійсності”* [6, 38], переважають в рубриках “Гордость Азовья – ветераны” / “Судьбы людские”, “Вернуть забытые имена”, “Страница истории” / “История флота” / “Из истории морского флота”, “Хроника забытых кораблекрушений” / “Катастрофы”, “Память”, “Мореходы Азовья” / “Мореплаватели Азовья” та ін.

В якості особливості газети “Азовский моряк” в період 1991–2008 рр. треба відмітити наявність великої кількості саме художньо-публіцистичних матеріалів. Адже всупереч твердженням багатьох науковців, які відмічають стрімкий розвиток інформаційних та аналітичних жанрів і занепад художньо-публіцистичних (*“<...> основними системами жанрів, які нині домінують у газетно-журнальній практиці, є інформаційні та аналітичні. Їм поступилася традиційна для українських друкованих ЗМІ система художньо-публіцистичних жанрів, які чекають на прогнозоване зростання культурного рівня населення, збільшення статків, що дозволить пересічному читачеві передплачувати літературні та художні журнали і т. ін.”* [1, 2]), “Азовский моряк” з номера в номер друкує нариси (портретні, дорожні, науково-популярні), есе, замальовки, життєві історії та ін.

Отже, “Азовський моряк”, єдина на Сході України морська газета, яка існувала майже вісімдесят років, з часів Незалежності України поступово втрачала тираж через кризову ситуацію в країні та, відповідно, на Азовському морському пароплаванні, яке було засновником газети. Треба сподіватися, що зниклі через кризову ситуацію мариупольські морські видання з часом відродяться, адже серед них цікаві газети, журнали, альманахи з багаторічною історією (газета “Азовський моряк”, “Азовський морської альманах”, випуск якого було здійснено тільки чотири рази, журнал для дозвілля “Моряна”).

Вважається доцільним в межах подальшої роботи в цьому напрямку розглянути процес виникнення, становлення та розвитку газети “Азовський моряк” з 1929 року, простежити зміну її жанрово-тематичного наповнення та, користуючись “Схемою повного бібліографічного опису періодичного видання” [5, 85–106], створити опис саме цієї газети з майже вісімдесятирічною історією.

Література

1. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.01.08 “Журналістика” / М. К. Василенко. – К., 2007. – 36 с.
2. Владимиров В. М. Історія української журналістики (1917–1997 рр.) : навч. посібник [Електронний ресурс] / В. М. Владимиров. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/books/19/98vvmiuz.zip>.
3. Воронова О. А. Динамика типологической структуры региональной прессы / О. А. Воронова // Вестник Московского университета. – 2000. – № 5. – С. 3–23. – (Серия 10 “Журналистика”).
4. Гриценко О. М. Основи теорії міжнародної журналістики / О. М. Гриценко, В. І. Шкляр. – К. : Виданично-поліграфічний центр “Київський університет”, 2002. – 304 с.
5. Романюк М. Українське пресознавство на порозі XXI століття / М. Романюк. – Львів, 2000. – 110 с.
6. Словник журналіста : терміни, мас-медіа, постаті / [заг. ред. Ю. М. Бадзілі]. – Ужгород : ВАТ “Видавництво Закарпаття”, 2007. – 224 с.
7. Управління у справах преси та інформації Донецької облдержадміністрації : друковані ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infopress.dn.ua/dsmi.php>.

Анотація

У статті аналізується мариупольська газета “Азовський моряк” за період 1991–2008 рр. у проблемно-тематичному і жанровому аспектах, розглядаються зміни формату, обсягу, періодичності, тиражу видання у даний період (з часів Незалежності України до припинення існування газети), подається характеристика постійних рубрик газети, а також тих, які друкувалися у газеті без певної періодичності й часто змінювали свої назви, зберігаючи тематичну направленість; наводяться приклади публікацій різних жанрів, серед яких найпоширенішими є інформаційні та художньо-публіцистичні.

Ключові слова: газета, “Азовський моряк”, рубрика, жанр, тематика.

Аннотация

В статье анализируется мариупольская газета “Азовский моряк” за период 1991–2008 гг. в проблемно-тематическом и жанровом аспектах, рассматриваются изменения формата, объема, периодичности, тиража издания в данный период (со времен Независимости Украины до прекращения существования газеты), дается характеристика постоянных рубрик газеты, а также

тех, которые печатались в газете без определенной периодичности и часто меняли свое название, сохраняя тематическую направленность; приводятся примеры публикаций различных жанров, среди которых наиболее частотными являются информационные и художественно-публицистические.

Ключевые слова: газета, “Азовский моряк”, рубрика, жанр, тематика.

Summary

The article deals with detailed analysis of Mariupol newspaper “Azovsky Moryak” from 1991 till 2008 in problematic and genre aspects. The author indentifies possible changes in its format, volume, periodicity and circulation (from the period of Ukrainian sovereignty up to the closure of the newspaper), gives characteristics of newspaper’s headings and columns as well as those published without definite periodicity and often changed their headings but preserved their thematic orientation. The author gives examples of publications with various genres that gives him an opportunity to state that the most frequent among them are communicatory and belle-letters.

Keywords: newspaper, “Azovsky Moryak”, column, genre, subject-matter.

УДК 82–1.162.087.5

Гаубас О.С.,
магістрант,
Класичний приватний університет

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ МОРЯ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

Формування свідомості сучасної людини, її інтелектуально-естетичного смаку і світовідчуття відбувається переважно під впливом інформаційного середовища, яке представлено переважно засобами масової інформації та окремими виданнями. Приділяючи велике значення візуальним та мовним явищам, часто символічного характеру, вони здійснюють бажаний вплив на реципієнта. Образи необхідні для полегшення сприйняття певних філософських засад, історичних подій, визначних особистостей і часто використовуються для інтенційного спрямування емоцій людини. Таким чином образ набуває нових семантичних відтінків в залежності від цільового призначення самого тексту.

Актуальність обраної теми визначається функціонально-інтенційними особливостями періодичної літератури, зростанням її впливу на українського читача [4, 12–14] опосередковано через розкриття образів, зокрема образу моря.

Метою цієї статті є розкриття питання особливостей репрезентації мариністичних образів, зокрема образу моря, на сторінках українських періодичних видань сучасності.

Реалізація поставленої мети вимагає здійснення таких **завдань**:

- проаналізувати та систематизувати вітчизняні і зарубіжні праці з мариністики в літературі;
- дослідити існуючі проблеми обігу та попиту українських періодичних видань та накреслити шляхи їх вирішення;